

OCHRANA DĚTÍ A DOMÁCÍ NÁSILÍ: ZAHRANIČNÍ INSPIRACE

MARTIN KORNEL

Právnická fakulta, Masarykova univerzita

Abstract in original language

Příspěvek analyzuje zahraniční právní úpravy ochrany dětí před domácím násilím. Především se zaměřuje na inspirace, které by mohly obohatit českou legislativu a praxi.

Key words in original language

Rodinné právo; ochrana dětí; ochrana před domácím násilím.

Abstract

The contribution analyses foreign law regulations on child protection in families experiencing domestic violence. Primarily, it focuses on inspirations which can enrich Czech legislation and legal practice.

Key words

Family law; child protection; protection from domestic violence.

S domácím násilím jako společenským jevem se setkáváme napříč historickými obdobími a státními útvary.¹ Domácí násilí v nejširším smyslu slova může být páčáno na jakémkoliv členovi domácnosti, avšak celosvětově jsou nejpostiženější a nejohroženější skupinou ženy, následované dětmi.²

Ochrana osob postižených domácím násilím se stala aktuálním problémem především v důsledku emancipace žen v průběhu 20. století. Po delší dobu byla problematika dětí ohrožených domácím násilím upozadována, tento příspěvek, stejně jako konference, na které byl přednesen, právě proto věnuje ochraně dětí před domácím násilím zvláštní pozornost. V tomto příspěvku se zaměříme na analýzu specifických prostředků ochrany dětí před domácím násilím z pohledu vybraných zahraničních úprav. Pro analýzu jsou voleny především právní úpravy, které jsou dávány za příklad v doporučující příručce pro legislativce vytvořené OSN (*Handbook for*

---

¹ K tomu shodně Summers, R.W., Hoffman, A.M. (eds.): Domestic Violence - A Global View. Greenwood Pub. Group, 2001, s. XII nebo Čírtková, L.: Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky. Právo a rodina, 2007, č. 9, s. 12 a násl.

² K tomu srov. Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí. Praha: LINDE nakladatelství, s.r.o., 2008, s. 9.

Legislation on Violence against Women) v roce 2010.³ Přestože právní úprava ochrany před domácím násilím se v nedávné době v České republice posunula významně kupředu, a to přinejmenším od přijetí zákona č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím, stále existují oblasti, ve kterých lze uvažovat o změnách. Jako inspirace českému zákonodárci mohou sloužit právě zahraniční úpravy. Upozorníme, že přehled národních právních předpisů týkajících se ochrany před domácím násilím byl vytvořen v rámci databáze generálního tajemníka OSN.⁴

Vhledem k rozsahu tohoto příspěvku není možné vyčerpat veškeré právní nástroje, které zahraniční právo nabízí v oblasti ochrany dětí před domácím násilím. V příspěvku se proto zaměříme na témata, která prozatím české právo neupravuje. Po nezbytném úvodu proto následuje představení specifických řešení v zahraničním soudnictví - soudů specializujících se na řešení problematiky domácího násilí. Následně budou rozebrány právní prostředky ochrany dětí v souvislosti se stykem s násilným rodičem. Primárně je to zvláštní hmotněprávní úprava styku rodiče a dítěte v situaci, kdy v rodině dochází k domácímu násilí. Stranou pozornosti nezůstanou zahraniční zařízení poskytující služby v souvislosti se stykem rodiče s dítětem. Rozbor jednotlivých prostředků ochrany uzavřeme představením zvláštních procesněprávních institutů, jako je například povinnost zrychleného postupu ve věci, kde existuje podezření ze spáchání domácího násilí.

Před rozбором konkrétních právních nástrojů je třeba vytknout, že českému právu do jisté míry chybí definice domácího násilí, která je jinak obvykle obsažena v úvodních ustanoveních zahraničních právních předpisů věnovaných ochraně před domácím násilím.⁵ Nedostatkem trpěl již poslanecký návrh zákona, který byl později přijat jako zákon č. 135/2006

---

³ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Division for the Advancement of Women: Handbook for Legislation on Violence against Women. New York: United Nations, 2010.

⁴ The Secretary Generals database on violence against women [online]. Dostupné z <http://webapps01.un.org/vawdatabase/> [cit. 17.11.2010].

⁵ Srov. čl. 2 bulharského zákona o ochraně před domácím násilím (angl. Protection Against Domestic Violence Act. State Gazette [SG] 2005, No. 27, dostupné z http://www.mlsp.government.bg/equal/equalen/Protection_Against_Domestic_Violence_Act_BG.doc. [cit. 17. 11. 2010].). Rovněž další právní předpisy zmíněné v tomto příspěvku definici obsahují.

Sb. a ani v průběhu legislativního procesu nedošlo k jeho odstranění.⁶ Situaci neřeší ani judikatura, jakkoliv lze její přínos ocenit.⁷

SOUDNICTVÍ VE VĚCECH DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Podle doporučení OSN by národní legislativa měla zajistit vytvoření specializovaných soudu nebo speciálních soudních řízení garantujících včasné a efektivní řešení případů domácího násilí a dále, aby byli pracovníci soudu řešících domácí násilí speciálně proškoleni.⁸

Specializované soudy řešící případy domácího násilí nalezneme v mnoha zahraničních státech. Například v rámci jednotlivých federálních států USA lze identifikovat několik modelů specializovaného soudnictví v oblasti domácího násilí.⁹ Pokud se zaměříme na soudy, u kterých se koncentruje rozhodování o více věcech týkajících se domácího násilí, lze rozlišit integrované soudy (*Integrated Domestic Violence Court*), sjednocené soudy (*Unified Family Court*) a koordinované soudy (*Coordinated Court*). U modelu integrovaných soudů dochází k rozhodování o civilních aspektech v rámci trestního řízení, což umožňuje komplexní vyřešení problémů spojených s domácím násilím.¹⁰ Řešení trestněprávních a civilních aspektů domácího násilí však skrývá také problémy. Například je otázkou, jak by se měl soudce vypořádat s odlišnými způsoby dokazování a s tím spojeným hodnocením důkazů.¹¹ Soudce sjednoceného soudu by měl řešit veškerou civilní problematiku týkající se konkrétní rodiny, například rozvod, péče o děti, ochrana před pachatelem domácího násilí, otcovství, výživné apod.¹² V rámci koordinovaných soudů jsou pak jednotlivé trestní nebo civilní otázky týkající se domácího násilí řešeny samostatně různými soudci, avšak

---

⁶ K tomu rovněž kriticky Králíčková, Z.: Civilněprávní postih domácího násilí - úvahy de lege ferenda (zejména nad sněmovním tiskem č. 828), *Acta iuridica olomucensis*, Vol. 1, 2005, No 2, s. 55.

⁷ Např. definováním pojmu "týrání" jako jednání pachatele, které ve vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou (srov. § 89 odst. 8 tr. zák.) nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném domě či bytě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo schopno vyvolat stav, kdy postižená osoba pociťuje těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 9. 2005, sp.zn. 3 Tdo 1160/2005.

⁸ Viz United Nations: Handbook for Legislation on Violence against Women, cit. výše, pozn. č. 3, s. 19.

⁹ Viz Sack, E.: Creating a Domestic Violence Court: Guidelines and Best Practices. Family Violence Prevention Fund, 2002, s. 24 a násl.

¹⁰ Tamtéž, s. 26.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž, s. 27.

jednotlivé spisy jsou shromážděny v jedné kanceláři a soudci mohou své postupy koordinovat a jednoduše pracovat také se spisy, které se týkají jimi řešené otázky.¹³

Specializované soudy řešící trestní i civilní aspekty domácího násilí byly zřízeny právními předpisy k ochraně před domácím násilím také například ve Španělsku¹⁴ nebo v Brazílii.¹⁵

STYK DÍTĚTE S NÁSILNÝM RODIČEM

Je vhodné, aby se násilný rodič setkával s dítětem? A pokud ano, za jakých podmínek? Tyto otázky si teorie i praxe kladou především v souvislosti s tím, že soudní řízení o styk s dítětem může být faktickým pokračováním násilného chování.¹⁶

V zahraničních právních řádech se setkáme s různými přístupy. Doporučení OSN navrhuje, aby národní legislativa obsahovala domněnku zákazu péče pachatele domácího násilí o dítě a zákaz styku jinak než s dohledem.¹⁷ Tato domněnka by se měla uplatnit přinejmenším od okamžiku, kdy je pachatel domácího násilí soudem uložen zákaz určitého chování ve vztahu k oběti (*protection order* - ochranný rozkaz). Na rozdíl od české právní úpravy existuje totiž v naprosté většině zahraničních států specifický institut k ochraně oběti domácího násilí. Jejich důkladný rozbor by šel nad rámec tohoto příspěvku, neboť tyto instituty slouží primárně k ochraně jiných osob než dítěte, proto jej ponecháme stranou. Doporučení OSN dále vyžaduje, aby před nařízením styku s dohledem pachatel prokázal, že uplynuly nejméně tři měsíce od okamžiku, kdy se naposledy choval násilně, a že se účastní programu pro pachatele domácího násilí.¹⁸ V poslední řadě by

---

¹³ Tamtéž, s. 29.

¹⁴ Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género (zákon o integrovaných ochranných opatřeních proti partnerskému násilí). Anglické znění zákona dostupné z <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/violence/Organic%20Act%20on%20Violence.pdf> [cit. 17. 11. 2010].

¹⁵ Lei nº 11.340, de 7 de Agosto de 2006. Anglické znění zákona dostupné z http://www.brazilink.org/tiki-download_file.php?fileId=13 [cit. 17. 11. 2010].

¹⁶ K tomu srov. Albertson Fineman, M.: Domestic Violence, Custody, and Visitation. Family Law Quarterly, 2002, Vol. 36, No. 1, s. 225 nebo Vargová, B. Svěřování dítěte do výchovy jednoho z rodičů v případech domácího násilí, Praha : Právo a rodina, 2006, roč. 8, č. 2, s. 9 a násl.

¹⁷ United Nations: Handbook for Legislation on Violence against Women, cit. výše, pozn. č. 3, s. 49.

¹⁸ Tamtéž.

podle doporučení OSN neměl být styk v těchto případech upraven proti přání dítěte.

Nahlédneme-li do národních úprav, zjistíme, že například podle novozélandského *Domestic Violence Act 1995* se ochranný rozkaz vydaný k ochraně oběti domácího násilí vztahuje i na děti z rodiny osoby, která vydání takového rozkazu navrhla.¹⁹ Modelový zákon k domácímu a rodinnému násilí z USA obsahuje domněnku, že jakákoliv péče pachatele domácího násilí o dítě je v rozporu s nejlepšími zájmy dítěte.²⁰ Tato domněnka je obsažena v legislativě řady federálních států USA.²¹

Ve světě se setkáváme se zařízeními poskytujícími služby v souvislosti se stykem rodiče s dítětem. Dostupnost takových center požaduje i doporučení OSN.²² V Evropě se s takovými zařízeními můžeme setkat například ve Francii (*Lieux d'accueil pour l'exercice des droits de visite*),²³ Anglii a Skotsku (*Child Contact Centre*),²⁴ z mimoevropských zemí například v USA (*Visitation Centre*)²⁵ a Kanadě (*Visitation Centre*)²⁶ nebo Austrálii (*Children Contact Service*).²⁷ Tato zařízení v zásadě plní některé ze tří

---

¹⁹ Např. sec. 16 Domestic Violence Act 1995 No 86. Anglické znění zákona dostupné z <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1995/0086/latest/whole.html#dml371926> [cit. 17. 11. 2010].

²⁰ National Council of Juvenile & Family Court Judges. The Model Code on Domestic and Family Violence. 1994, Dostupné z http://www.ncjfcj.org/images/stories/dept/fvd/pdf/modecode_fin_printable.pdf [cit. 17. 11. 2010].

²¹ Viz Weithorn, L.A.: Protecting Children from Exposure to Domestic Violence: The Use and Abuse of Child Maltreatment Statutes. *Hastings Law Journal*, Vol. 53, No. 1, November 2001, s. 12-15.

²² United Nations: Handbook for Legislation on Violence against Women, cit. výše, pozn. č. 3, s. 55.

²³ Viz Bastard, B.: Different Approaches to Post-Divorce Family Relationships. In Dewar, J., Parker, S. (eds.): *Family Law: Processes, Practices, Pressures*. Portland, Oregon: Hart Publishing, 2003, s. 271 a násl.

²⁴ Viz National Association of Child Contact Centres – Home [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné z <http://www.naccc.org.uk/cms/index.php>.

²⁵ Viz Supervised Visitation Network – Directory of Supervised Visitation Providers [cit. 9. 12. 2008]. Dostupné z <http://www.svnetwork.net/ServiceProviders.html>

²⁶ Viz Tutty, L. et al.: Supervised Visitation and Exchange Centres for Domestic Violence: An Environmental Scan. 2006, s. 27 a násl. Dostupné z http://www.child.alberta.ca/home/documents/familyviolence/rpt_opfvb_Environmental_Scan_2006.pdf [cit. 17. 11. 2010].

²⁷ Viz Sheenan, G., Carson, R, Fehlberg, B. et. al.: Divergent Expectation and Experience: An Empirical Study of the Use Children's Contact Services in Australia. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 2007, Vol. 21, No. 3, s. 275 a násl.

základních úkolů. Mohou být neutrálním místem, na kterém probíhá styk mezi rodičem a dítětem, který může být pracovníkem zařízení monitorován - podroben dohledu.²⁸ V odůvodněných případech mohou specialisté - pracovníci těchto zařízení pomáhat obnovit nebo navázat vztah mezi rodičem a dítětem. A v neposlední řadě zde může probíhat pouze předání dítěte ke styku, tak aby se při předání nemuseli setkávat rodiče, ale samotný styk již probíhá mimo zařízení.

Úkoly zařízení plní státní i nestátní subjekty.²⁹ Výzkumy zabývající se těmito zařízeními v Austrálii prokázaly, že u převážné části klientů využívajících služeb zařízení se v rodinném životě vyskytnul závažný problém, například domácí násilí, zakořeněný konflikt mezi rodiči, případně prokázané nebo tvrzené týraní dítěte.³⁰

Organizace *Supervised Visitation Network* sídlící v USA vytvořila v roce 2006 standardy pro praxi poskytování dohledu nad stykem (*Standards for Supervised Visitation Practice*) identifikující základní otázky, které by měly být v rámci činnosti těchto zařízení vyřešeny.³¹ Především musí být jednoznačně vymezena role zařízení, administrativní povinnosti, jednotlivé typy prováděných programů a cíle, kterých má být těmito programy dosaženo. Klíčová je otázka ochrany a bezpečí klientů zařízení, a to především dítěte avšak i obou rodičů. Dále by neměla být opomenuta otázka ochrany a důvěrnosti informací, se kterými pracovníci zařízení nakládají. Konečně pokud jde o pracovníky zařízení, měla by existovat jasná pravidla, pokud jde o požadavky na jejich kvalifikaci, vzdělání a vzdělávání.

SPECIFIKA PROCESNÍHO PRÁVA V SOUVISLOSTI S OCHRANOU DĚTÍ

Příručka OSN obsahuje několik doporučení pro oblast procesního práva. Nejvýznamnější jsou: požadavek na včasné a rychlé řízení a podpora zrychleného řízení ve věcech domácího násilí; možnost účastníka řízení -

---

²⁸ Perry, A., Rainey, B.: Supervised, Supported and Indirect Contact Orders: Research Findings. *Int J Law Policy Family* (2007) 21 (1), s. 21 a násl

²⁹ Sheenan, G., Carson, R., Fehlberg, B. et. al.: Divergent Expectation and Experience: An Empirical Study of the Use Children's Contact Services in Australia. cit. výše, pozn. č. 27, s. 277.

³⁰ Sheenan, G., Carson, R., Fehlberg, B. et. al.: Children's Contact Services: Expectation and Experience. 2005, s. 39 a násl. Dostupné z [http://www.ag.gov.au/www/agd/rwpattach.nsf/VAP/\(03995EABC73F94816C2AF4AA2645824B\)~Contact+Services+Report6+June+20051.pdf/\\$file/Contact+Services+Report6+June+20051.pdf](http://www.ag.gov.au/www/agd/rwpattach.nsf/VAP/(03995EABC73F94816C2AF4AA2645824B)~Contact+Services+Report6+June+20051.pdf/$file/Contact+Services+Report6+June+20051.pdf) [cit. 17. 11. 2010].

³¹ Supervised Visitation Network. SVN Standards Task Force and the Standards and Guidelines Committee. *Standards for Supervised Visitation Practice*. 2006, Dostupné z http://www.afccnet.org/pdfs/Supervised_Visitation_Network-Standards%20Final%207-14-06.pdf [cit. 17. 11. 2010].

oběti - neúčastnit se jednání ve věci; v případě účasti na jednání možnost účastníka nebo svědka vystupovat způsobem umožňujícím zabránit přímému setkání s pachatelem domácího násilí.³²

Podle čl. 12 bulharského zákona o ochraně před domácím násilím má být jednání ve věci ochranného rozkazu nařízeno nejpozději do třiceti dnů od podání návrhu na jeho vydání.

Zatímco v oblasti trestního řízení existují v zahraničí možnosti, jak zajistit výslech oběti domácího násilí bez nutnosti setkání s pachatelem,³³ v oblasti civilního procesu tomu tak zpravidla není.

ZÁVĚREM

Není pochyb o tom, že v oblasti ochrany obětí domácího násilí došlo v České republice během posledních dvaceti let k významným změnám. Přesto existují oblasti, ve kterých nacházíme prostor ke změnám k lepšímu. Autor tohoto příspěvku má za to, že v oblasti ochrany dětí v rámci soukromého práva lze především zefektivnit spolupráci soudů a soudců v rámci civilní i trestněprávní agendy spojené s domácím násilím; vyjasnit zákonná pravidla ve věcech úpravy styku a péče o děti rodičů, kteří jsou pachateli domácího násilí; vyjasnit postavení zařízení poskytujících služby v souvislosti se stykem dětí a rodičů - pachatelů domácího násilí; zavést specifický institut k ochraně obětí domácího násilí a jejich dětí, kterým by bylo možno uložit pachateli konkrétní omezení a povinnosti; zajistit zrychlený postup soudů ve všech věcech spojených s domácím násilím.

Příspěvek nabídnul základní přehled způsobů řešení, které v těchto oblastech existují v rámci zahraničních právních úprav. Uvedené zahraniční zkušenosti mohou posloužit jako výchozí model pro regulaci problematických aspektů soukromoprávní ochrany dětí před domácím násilím v České republice.

Literature:

- Albertson Fineman, M.: Domestic Violence, Custody, and Visitation. Family Law Quarterly, 2002, Vol. 36, No. 1

---

³² United Nations: Handbook for Legislation on Violence against Women, cit. výše, pozn. č. 3, s. 38-41.

³³ K tomu srov. německý Gesetz zur Harmonisierung des Schutzes gefährdeter Zeugen (ZSHG)

- Bastard, B.: Different Approaches to Post-Divorce Family Relationships. In Dewar, J., Parker, S. (eds.): Family Law: Processes, Practices, Pressures. Portland, Oregon: Hart Publishing, 200
- Čírtková, L.: Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky. Právo a rodina, 2007, č. 9
- Chowdhury, F.D.: Dowry, Women, and Law in Bangladesh. Int J Law Policy Family (2010) 24 (2)
- Králíčková, Z.: Civilněprávní postih domácího násilí - úvahy de lege ferenda (zejména nad sněmovním tiskem č. 828), Acta iuridica olomucensis, Vol. 1, 2005, No 2
- Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí. Praha: LINDE nakladatelství, s.r.o., 2008, ISBN: 978-80-86131-76-4
- Perry, A., Rainey, B.: Supervised, Supported and Indirect Contact Orders: Research Findings. Int J Law Policy Family (2007) 21 (1)
- Summers, R.W., Hoffman, A.M. (eds.): Domestic Violence - A Global View. Greenwood Pub. Group, 2001, ISBN: 978-0313311642
- Sack, E.: Creating a Domestic Violence Court: Guidelines and Best Practices. Family Violence Prevention Fund, 2002
- Sheenan, G., Carson, R, Fehlberg, B. et. al.: Divergent Expectation and Experience: An Empirical Study of the Use Children's Contact Services in Australia. International Journal of Law, Policy and the Family, 2007, Vol. 21, No. 3
- Sheenan, G., Carson, R, Fehlberg, B. et. al.: Children's Contact Services: Expectation and Experience. 2005
- Tutty, L. et al.: Supervised Visitation and Exchange Centres for Domestic Violence: An Environmental Scan. 2006
- United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Division for the Advancement of Women: Handbook for Legislation on Violence against Women. New York: United Nations, 2010, ISBN: 978-92-1-130290-5

- Vargová, B.: Svěřování dítěte do výchovy jednoho z rodičů v případech domácího násilí, Praha : Právo a rodina, 2006, roč. 8, č. 2
- Weithorn, L.A.: Protecting Children from Exposure to Domestic Violence: The Use and Abuse of Child Maltreatment Statutes. Hastings Law Journal, Vol. 53, No. 1, November 2001

Contact – email

mkornel@seznam.cz